

fuscus, -a, -um»] notem a més *nereny*, l'ús del qual Fenollar recomana d'evitar a favor de *nerey* (= *neret*), *BABL* xxiii, 145. *Negresc*, -ca 'negrenc' (Llucena, *AlcM*), *negrissenc* (Urgell, *DAG*), *negrissós* (Sta. Coloma de Q., *AlcM*), *negriu* (Almudaina, *AlcM*). *Negror* [Llull], *negresa* o *negrea* [1491]. *Negrós*. *Negrura* [1492]. La forma culta: *negroide* 'negrenc', amb el sufix grec -oide, indicador d'aproximació (en francès *négroïde* ja en Larousse 1874).

Ennegrir 'tornar negre' [Llull, *Blanq.* I, 86.15; -se 1492; «*Ennegrir-se* o tornar-se negre» (*DTot.*); *ennegrir-se* el cel (Belv.); Verdaguer (*DBal.*); la variant *negrir* en *Passi en cobles* (fi S. xv) i en text de 1607; *ennegreir* (un ex. d'un poeta mallorquí modern en *AlcM*)]. *Ennegridor*. *Ennegriment* [Belv.]. *Ennegridura* [ennegre-, 1492]. *Denegrit*, definit per Sanelo en castellà com a «denegrido», que fou usat en aquest idioma com a 'trist', 'ennegrit' (en Berceo *denegrado* «negro, triste»), veg. *DECH* iv, 222a48, i n. 1; ¹⁰ d'aquesta forma és una continuació *desnerit* 'poc fet corporalment, minsament desenvolupat', mal escrit per alguns com *desnarit* o *denarit* [«girava's lo mitj-fadrí, retorcent son *denarit* cos, semblant lo dimoni vençut» (Pons i Mass., *CollaC* xii, 156); exemple de *denarit* de NOLLER i de *desnarit* de JRUYA en *AlcM*]; avui ²⁵ *desnegrir* és usual a Eivissa com a 'exterminar insectes i paràsits' (PzCabr.), i *desnigrar* id. a Mancor (Mall.). *Denigrar* [1408; «*denigra* lo do e minva lo mèrit» (citat per Careta, s. v. *tardança* de Pax, *DMor.*); 'ennegrir, tornar-se negre' en la traducció catalana de Cauliach, 1492]. *Denigració* [1459]. *Denigrador*. *Denigrant*. *Denigratiu*, *denigrativament* [Lab. 1888; *AlcM*; no recollit per *DFa.*].

Niella 'planta cariofíl·lica, esp. *Agrostemma Githago*, que creix entre els sembrats, perjudicial a l'agricultura, i de virtut medicinal' [«la farina de la *niella* posada e[n] el dent foradat, tantost sana» (*Tresor de pobres*, *DAG*); el mateix dicc. dóna, a més, del *Pecador remut* de Felip de Malla (1.ª quart S. xv): «per extirpar-los com a mala *niella* destructiva del blat» ⁴⁰ altres exemples en docs. de 1409, 1492 en *AlcM*; 1575, *OPou*, *ThPu.*: «*Niella*: *melanthium gith*» (p. 325); ⁴¹ Cavanilles II, 330; «malaventurat pagès --- que sembla en dolenta terra: / hi sembla la fló del blat i no en cull sinó *niella*» (MilàF, *Romlo.*, 1882, 360.9, recollit al Gironès)], del llatí *NIGELLA* id.¹² (pròpiament femení de *NIGELLUS*, diminutiu de *NIGER*), així dit perquè la llavor de *niella* és negra; *niella lluent* és un altre nom de l'aranya (*Nigella Damascena*); *niella de rec* es diu de la planta esp. *Epilobium hirsutum*, que ⁵⁰ creix en llocs aigualosos, i *niella* s'aplica a més a una altra planta (*Bupleurum lancifolium*). JCoromines va sentir *niella* en els diferents pobles de l'Alt Pallars (1934); Pol, *Vall d'Aneu*, p. 22, dóna *niella* com a 'taca en les dents' (és a dir 'niell'), sentit que *AlcM* localitza a Tremp, Puigcerdà, Pont de S. etc. *Niell* ['re-lleu que es fa al metall, gravat, niellat' (1356), 'corc de les dents, càries': «el *niell* se m'ha apoderat de la boca» (recollit per *DAG*, a Igualada; usual al Princ.); 'escull': «A riscos de bolcar la barca... va orsar a la ⁶⁰

desesperada... vaig veure que corriem de dret vers un *niell*, que grunyia basardosament a curta distància» (J. Ruyra, *Pinya de rosa* II, 98)],¹³ del ll. *NIGELLUS*, diminutiu de *NIGER*, pròpiament 'negrell'.¹⁴ *Nieller* 'obrar de niell', 'cisellar' [1366; 1403 «una spasa ab lo pom e bras *nielat*» (*DAG*); *Spill*, 3837; *Tirant*, cap. 481; «Cubert de flors y pedres al cap un elm, / Al pit una corassa d'art arabesch, / Bellament *niellada*, d'or y d'argent» (MilàF, *ProsB*, v. 354); com a 'bogir, buidar, tallar la pedra o la llenya fent buits' (usual a Mall., *DAG*)]. *Nieller* 'un dels quatre garbells que obligaven a tenir als garbelladors del blat' (*DAG*, sense localització).

¹ Avui el tipus *nier* és propi del prov. alpí, i *ne(i)re* alterna amb *negre* en la zona occidental; Rohlf's, *Le Gascon*, 359, 362, esmenta *nére* (Hòs, Batmala), *né* (Aramits, Lescun, Arrens), *negre* (Ossau, Baretja, Campà). Meyer-Lübke comenta el diftong *ei* de la variant *neir* (*ZRPb.* xxxix, 1919, 263); veg. també Marg. Polack, «Zur Geschichte der ei-Diphthonge im Prov.» (*ASNSL* cxxxvii, 213-7), i sobre la forma *ner*, Zaun (*BhZRPb.* lxi, 136n., 280). —

² Alart, *InuLC*, inclou: «ad Estan *Ner*» (a. 1007), «*Gorg Ner*» (1073), «de Terra *nera*» (1126), però *Pug Negre* (1204). El topònim actual andorrà, *Ru-ner* (el riuet que separa Andorra d'Arcavell) prové de *Riuner*, i el turó anomenat *Bony de les Neres* s'ha dit així evidentment pels seus claps de bosc negre; *negre* apareix en *Fontnegra* (JCoromines, E. T. C. II, 18-9); els dos pobles de Ribagorça anomenats *Casterner* tenen a la seva base castellum *nigrum*, i de fet un d'ells, el *Casterner* de Noals, apareix escrit *Castellum nigrum* en documents de 815, 979, 987, 1023, 1044 (id. I, 132, n. 28); el nom de la serra anomenada *Comanera* a la zona de Jonquera i Campmany pot ser un compost *coma nera* o un derivat de *CULMINARIA*. Un equivalent aragonès *nier(o)* apareix en una sèrie de topònims: *Puey Niero* en doc. de 1484 de Biescas (Nav. Tomás, *Doc. Ling. del Alto Aragón*, p. 219), registrat com a *Puñero* per JCoromines 1965; hi ha *Puñero* a més a Gavín i *Peñero* a Yésero, *Mondinier* a Bielsa (pron. *Montinier* a Tella) i *Tringonier* (< *Trengonier* < *Tronco Negro*); *Fonenderas* d'Araguás suposa una base *Fondeneras* < *FONTES NIGRAS*. — ³ «Era embans (=abans) aquell loc apelat *Nerluc*, que volia dir *nerre loc*, per so que avia grans boscatges e *negres*» (*VidesR*, P151r2, *nerre lach* en B, *niger lacus* V455); en el *Fasset* (S. XIV) es llegeix: «E que tinga sos cabeylls gent, / no'ls aja *neyres* exament» (v. 203). El *DAG* inclou *neyr*: «Un cavall o rossí --- *neyr* --- com un carbó» (de Vicenç Comes, S. xv o fi del XIV), i n'ha vist un exemple també en Guillem de Torroella. — ⁴ «La un d'aquells donzells... viu, en una vestidura de samit blanc que el rey vestia, estar una *neira*» (*Merav.*, cap. 39, ed. *NCl.* II, 102.6; també 102.8, 102.10); en JMarch, *Dic. rims*, *neire* 881, *neira* 582, 583, són formes occitanes. — ⁵ En un altre lloc del mateix llibre *los Negrins* figura com a nom del país: «e feu via de una ciutat que